

Шта даље?

Пише: Слободан Антонић
уторак, 20 април 2010 17:08

„Шта даље?“, често ме питају читаоци „Печата“. „Све је то, професоре, лепо што ви пишете“, кажу. „Али, дајте неки предлог за акцију. Хајде да направимо партију, да организујемо демонстрације...“

Разумем бес и незадовољство наших суграђана. Они живе све горе и горе, осећају да их је власт преварила и опљачкала, а мисле да ни опозиционе странке нису боље. Куда год да се окрену, виде националну издају и економску пљачку. Природно је да желе акцију, а не само да слушају речи.

„Лако је деловати, тешко је разумети“, рекао је Сун Јат Сен (1866-1925), револуционар и први председник Кине. Људи прво морају добро схватити, а тек онда нешто предузети, ако желе да имају успеха. То произилази из сложене структуре савременог света, а поготову из наших сложених политичких прилика.

Лако је позвати људе на улицу. Али, ко ће доћи? Недавно је 15.000 људи протествовало на „Фејсбуку“ због најављене сече београдских платана. Многи су се жестили и употребљавали најтеже речи, многи су претили и бусали се у груди. Али, када је сеча заказана, а побуњеници са „Фејсбука“ позвани да зауставе тестере, појавило се свега десетак њих. Тако је било и када су владајуће странке у Скупштини доносиле криптофедералистички Статут АП Војводине, или опасну резолуцију о Сребреници. Много се галамило и претило, али број оних који су дошли да демонстрирају испред Скупштине није прешао пар десетина. Многи су све те неуспехе грађанских акција објашњавали „апатичношћу људи“ и „медијском блокадом“. Али, нешто друго је по среди. Људи још нису преломили у својим главама. Или бар не довољан број њих. А поготову нису преломили они који би требало да грађане поведу у отпор – њихова елита.

Уопште, данас се у Србији главна битка бије у главама људи. Јер, наши највећи порази управо су ту започели. Гледамо око себе и видимо да наша економија припада странцима или безобзирним домаћим тајкунима, да сви заједно корумпирају политичаре и да заједно контролишу медије. Гледамо око себе и схватамо да смо се нашли у власти крупног капитала, који ће од сада неумољиво господарити и нама, и нашем децом. Гледамо око себе и видимо да су плутократе и њихови страни заштитници тако добро корумпирани наше политичаре, да на изборима, практично, више немамо за кога да гласамо. Гледамо око себе и са запрепашћењем видимо колико лажи долази из медија, колико нас само систематски замајавају и заглупљују. Гледамо око себе и схватамо – нашли смо се у гвозденом кавезу...

Али, не заборавимо једну страшну чињеницу. У тај кавез смо сами, својом вољом ушли. Јер, нисмо ли, наивно, веровали да је приватизација најбољи лек за неефикасну привреду? Нисмо ли, наивно, мислили да ће странци, чим им предамо своје фабрике, у нашу економију упумпати милијарде евра и запослити стотине хиљада људи? Нисмо ли веровали да само треба ослободити медије „уплива државе“, па да се они намах претворе у светионике истине, плурализма и слободе? Нисмо ли мислили да у Србији само треба организовати поштене изборе, па да глас народа истински почне да се слуша у врховима власти? Нисмо ли веровали да Србија само треба да обнови демократију и тзв. отворену тржишну привреду, и да ће нас наши западни пријатељи одмах, као у свему равноправне, примити у своје друштво? Нисмо ли веровали да Србија само треба да се јасно определи за ЕУ и НАТО, па да сви наши неспоразуми са суседима буду праведно решени, а Косово заувек остане „срце Србије“?

Све смо то веровали. Али, све је то било или само донекле тачно, или више погрешно него тачно. И на основу тих погрешних веровања ми смо повукли погрешне потезе. Тако смо сами, миц по миц, ушли у кавез. И сад, када смо у кавезу, можемо само да жалимо и да смишљамо како да се ослободимо.

Али, хајде и то да кажемо, за ту нашу историјску, готово епохалну наивност нисмо сви једнако одговорни. Најмање је крив народ. Он је гласао, он је демонстрирао, он је радио онако како му је говорила његова елита. А наша елита, то нису само политичари. У њу спада и наша интелигенција, она академска, медијска, културна... Јасно је да политичари не би успели да баш толико преваре народ, да им у томе ипак, свесно или несвесно, нису помагали и неки новинари, уредници, професори, писци, уметници...

Рецимо, колико смо само пута, током деведесетих, слушали од наших економиста реченице као што су: „Најбоља приватизација је брза приватизација“ и „Ако морате свом псу да одсечете реп, урадите то одједном и брзо, а не у више наврата“? И највећи број нас им је веровао. Веровали смо им и када су говорили да је најбољи лек „либерализација тржишта“, што ниже царине и слободан проток страног капитала. Мислили смо да знају шта причају, јер то им је струка. Тек доцније су неки од нас увидели да је по среди само један део струке и само један део истине. Но, јавност је већ била довољно „импрегнирана“ да без отпора, почетком двехиљадитих, прихвати уништење српских банака, поклањање „Сартида“ Американцима и преузимање монетарне политике од стране увозничког лобија.

Шта даље?

Пише: Слободан Антонић
уторак, 20 април 2010 17:08

Али, хајде сада да се самокритички осврнем и на своју струку, ни ми, српски политиколози и социолози, нисмо били баш много бољи. Многи од нас су ствари исувише једноставно приказивали, црно-бело. Наспрам Милошевићевог ауторитаризма – демократска опозиција, наспрам ауторитарног Истока – демократски Запад. Требало је да нас тај „демократски Запад“ бомбардује, па да почнемо да схватамо колико су сумњиве све оне приче о САД као „лидеру слободе и демократије“. Требало је да ЕУ постане главни асистент сецесији Косова од Србије, требало је да бриселска бирократија, својим бесконачним хашким захтевима, до краја понизи ову државу, па да схватимо да нешто ипак озбиљно није у реду са концептом ЕУ, и са политичарима из Брисела.

Но док то нисмо схватили, ми смо ипак, на неки начин, погрешно саветовали народ. Али, руку на срце, ми смо те савете и сами примили од „мејнстрим“ социолога и политиколога Запада. Јер, као и наши економисти, и ми смо дубоко поштовали ауторитет западне науке. И ми смо гледали шта већина политиколога и социолога, по најугледнијим часописима, пише и ради, па смо то исто понављали и покушавали да применимо на Србију. Тек када су нас бомбе пробудиле, неки од нас су почели да читају ауторе који нису део „мејнстрима“ и да увиђају колико су и наше сопствене струке подложне идеологизацији. (Док је други део, нажалост, и даље наставио да понавља „мејнстрим“ мантре и да за то добија симболичка и материјална признања и награде).

Но, свако у нашим струкама ко је имао памети и поштења схватио је, у међувремену, колико су ствари сложене. Али, нека штета је ипак већ учињена. Јер, многи су интелектуалци, макар само својом недовољном критичношћу, припомогли корумпираним политичарима да заведу јавност и усмере грађане на погрешне одлуке. Тако смо се, сви заједно, сада нашли у гвозденом кавезу.

Сада морамо бити паметни и не понављати грешке из прошлости. (Заправо, сада ће нам требати много више памети да бисмо се ослободили, него што нам је раније требало да не упаднемо у клопку). Ако смо ишта научили, то је да не смемо више да мислимо црно-бело. „Социјализам је лош, капитализам је добар“, та реченица не сме бити просто замењена лозинком „Назад у социјализам“. „САД је лидер слободе и демократије“, не сме бити једноставно претворено у „САД је извор и утока зла“. Морамо развити далеко истанчанији категоријални апарат, морамо изоштрили наша сазнајна и аналитичка сочива, морамо унапредити наше мишљење и вредновање, да бисмо до краја могли да схватимо како функционише кавез у коме смо се нашли, да бисмо схватили ко су наши чувари, а ко су нам пријатељи...

Шта даље?

Пише: Слободан Антонић
уторак, 20 април 2010 17:08

У том важном задатку нам, бојим се, никакве старе идеологије не могу много помоћи. Често се „Печату“ пребацује да је „микс левичарских и десничарских аутора“ и да „није до краја идеолошки профилисан“. Али, ако мене питате, мислим да је управо у томе његова предност. Ни једна „чиста“ идеологија из 19. или из 20. века не може да буде водич за разумевање, а камоли за политичку акцију, у 21. веку. „Комунисти“, „социјалдемократе“, „либерали“, „конзервативци“ – то су само идеолошке налепнице иза којих је, данас, садржај другачији него пре сто година. Не гледајмо на налепнице, не падајмо у још једну клопку. Ново стање света захтева ново мишљење, а можда и нова имена за то мишљење.

Идеја очувања породичних вредности, морала и патриотизма је, у основи, идеја конзервације, конзервативна идеја. Треба ли левичари да је због тога одбаце? Идеја јаке националне државе – у смислу суверенитета и спровођења закона, је, изворно, националистичка идеја. Треба ли либерали и социјалдемократе да је забораве? Идеја социјалне правде је левичарска идеја. Зашто би конзервативци били против? Ако живимо у систему у коме је све нападнуто – породица, морал, држава, слобода мишљења, социјална правда... – па зар нећемо породицу бранити као најбољи конзервативци, слободу мишљења као најпреданији либерали, а социјалну правду као најжешћи социјалисти?

А ми живимо управо у једном таквом систему. То је глобални систем који нас је преварио, усисао и сад нас ломи. Потребно је много памети да видимо како он ради, ко су нам непријатељи, а ко савезници. У том процесу разумевања и учења, свако мишљење, сваки истинити увид је добродошао. Ако као либерал хоћу да вратим демократију и суверенитет народу, зашто бих одбио да научим шта о глобалном систему кажу Франк, Свизи или Волерстин, само зато што су марксисте? Ако као православац хоћу да разумем шта то раде са мојим вредностима и са хришћанством, зашто бих одбио да читам сјајне књиге Мајкла Џонса, само зато што је католик и Американац?

Исто важи и кад је реч о нашим савезницима. У овом кавезу нисмо сами. И други сужњи су систематски варани, тлачени и једнако искоришћавани, као и ми. Није ли најразборитије да видимо шта они предузимају како би се ослободили? Није ли паметније да из њиховог искуства отпора нешто научимо, него да сами кроз то исто пролазимо? Коначно, није ли боље да заједно нешто покушамо, него да сами јуришамо на решетке и чекамо да нас слома, једног по једног?

Ето зашто је важно имати на уму Сун Јат Сенову изреку да је „лако делати, али тешко разумети“. То не значи одбијање сваке акције, то не значи да ништа не треба радити све

Шта даље?

Пише: Слободан Антонић
уторак, 20 април 2010 17:08

док се не изгради потпуно јасна теорија. Не. Читање, писање, разговор, у овом тренутку су можда најважнија акција. Јер, тек ако добро разумемо, моћи ћемо и другима добро да објаснимо, тек када добро објаснимо, моћи ћемо друге ваљано да покренемо. И само ако у српској интелигенцији победи слободна мисао, моћи ћемо да „закорачимо ка слободи“. Зато се, као и седамдесетих или деведесетих година, најважнија битка не води у Скупштини, већ на Универзитету, у научним часописима, у културним институцијама, у новинама и, данас, на интернету... Они који су, раних деведесетих година, успели да придобију душу српске интелигенције, српске омладине, српске грађанске класе, почетком двехиљадитих су преузели ово друштво, његову политику и економију. Зато и данас, они који сањају да ослободе ово друштво, морају најпре да добију културни рат са „компрадорима“ – и у новинама, и у култури, и на Универзитету, и у музици...

Зато, не питајте више када ће акција. Ми смо усред ње. И ако свако, на свом пољу, уради макар делић од онога што су аутори „Печата“ урадили за ове две године, биће добро. Покренућемо политичаре, покренућемо предузетнике, покренућемо грађане. И у овој земљи и у овом народу коначно ћемо пробудити наду да је спасење могуће.

(Текст објављен у „Печату“, бр. 110)